

Suojeluskuntajärjestön perinnetyö 40 vuotta osana vapaaehtoista maanpuolustusta

Vuosi 2022 tulee jäämään historiaan järkytyksen ja murheen täyttämänä uuden ajanjakson alkuna. Venäjän ja sen itsevaltaisen johtajan Vladimir Putinin sopimukset, säädökset ja jopa sota- ja ihmisoikeuslait rikkova epäinhimillinen hyökkäys Ukrainaan on hetkessä synnyttänyt toisen maailmansodan jälkeisen kylmän sodan kaltaisen kahtiajaon erityisesti Euroopassa, mutta maapallolla laajemminkin. Historia toistaa itseään siinä, että eurooppalaisessa konfliktissa Venäjä on ollut aina yhtenä osapuolena: Suuri Pohjan sota Suomea koskevine Isoine vihoineen 1700-luvun alussa, Suomen sota ja Krimin sota 1800-luvulla, Venäjän bolševikkivallankumous seurasivat-

lutukseen painottuvasta toiminnasta aina yleistä maanpuolustushenkeä kohottavaan ja edistävään maanpuolustukselliseen perinnetyöhön saakka. Vapaaehtoisuuden perustuvaa sotilaallista maanpuolustusta edustavat erityisesti **maakuntajoukot**. Maakuntajoukot ovat Puolustusvoimien kokoonpanoon kuuluvia alueellisia joukkoja. Ne muodostetaan reserviin kuuluvista vapaaehtoisista asevelvollisista sekä muista vapaaehtoisista, jotka täyttävät Puolustusvoimien kriteerit ja ovat sitoutuneet toimimaan kriisiaikana maakuntajoukoissa. Maakuntajoukkojen koulutuksesta vastaa Puolustusvoimat sekä Puolustusvoimien valvonnassa Maanpuolustuskoulutusyhdistys MPK. Maakuntajoukkojen tehtävänä on toimia Puolustusvoimien sodanajan paikallispuolustusjoukkoina. MPK on valtakunnallinen koulutusorganisaatio, jolla on myös muuta alan koulutustoimintaa. Se kouluttaa kansalaisia yleisesti selviytymään paremmin arjen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tätä kirjoitettaessa (maaliskuun alku) Vaasassa on kaupunkiolosuhteissa käynnissä Porin Prikaatin organisoima mittava viikon kestävä paikallispuolustusharjoitus, missä pohjalaisiin maakuntajoukkoihin kuuluvia reserviläisiä on yhtenä osapuolena mukana. MPK:lle rinnakkaisena koulutusyhteisönä voi pitää **Naisten Valmiusliittoa**. Naisten Valmiusliitto on valtakunnallinen yhteistyöjärjestö, joka yhdistää 10 naisten vapaaehtoista maanpuolustus- ja turvallisuustyötä tekevää jäsenjärjestöä. Liitto kehittää naisten turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä valmiuksia koulutuksen kautta lisäten näin naisten mah-

Vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä laaja kirjo

Venäjän arvaamaton ja ennakoimaton käyttäytyminen Ukrainaan ja erityisesti sen siviiliväestöön kohdistuvissa raaoissa sotatoimissa näkyy myös Suomessa mm. kasvaneena kiinnostuksena vapaaehtoista maanpuolustustyötä kohtaan ja lisääntyneenä osallistumisvalmiutena siihen. Mahdollisuudet osallistua ovatkin monipuoliset ja sopivia toimintamuotoja löytyy kaikille, yhtä hyvin naisille kuin miehille. Tehdävääkö löytyy vahvasti sotilaalliseen maanpuo-

Veteraani- ja maanpuolustusjärjestöjen lippulinna maanpuolustustyölle omistetussa Tamminuntain seppeleenlaskutilaisuudessa Vaasan Kasarmintorin Perinnemuurilla
Kuva: Monica Latvala

lollisuuksia toimia poikkeusoloissa yhteiskunnan hyväksi. Liiton toiminta ei ole sotilaallista.

Reserviläisjärjestöjen toimintaan kuuluu sotilastaitoa ylläpitäviä tilaisuuksia esimerkiksi ammunnessa. Urheilu- ja kunnon ylläpitämistäpahtumat, sosiaalinen toiminta ja monilla yhteisöllä myös maanpuolustuksellinen perinnetyö ovat ohjelmassa mukana. Osallistuminen reserviläistoimintaan koetaan usein reservin kertausharjoitusten täydennykseksi.

Maanpuolustuskiltojen toiminta muistuttaa usein reserviläistoimintaa, kohdistettuna vain killan Puolustusvoimälähtöiseen taustaan, tavallisimmin joukko-osastoon tai aselajiin. Tästä johtuen killan taustayhteisöön liittyvä perinnetyö on killoissa usein vahvasti esillä. Joidenkin kiltojen kohdalla, mm. lakkautettujen joukko-osastojen tapauksessa, killa on puhtaasti perinnetyötä tekevä yhteisö. Reserviläisjärjestöillä ja killoilla on runsaasti yhteistä jäsenkuntaa.

Sotaveteraani- ja sotainvalidijärjestöt eivät ole varsinaisia vapaaehtoisen maanpuolustuksen yhteisöjä, mutta veteraanien sodan ja jälle rakennuksen ajan aikaisilla panoksilla on maanpuolustukseen ja maanpuolustustahtoon niin suuri vaikutus, että nämä järjestöt ovat yleensä mukana, kun vapaaehtoisen maanpuolustustyön tapahtumia tarkastellaan. Järjestöillä on myös paljon yhteistyötä keskenään. Veteraanijärjestöt aloittivat toimintansa lähinnä sosiaalisen toiminnan alueella, myöhemmin niistä tuli myös veteraanien edunvalvontajärjestöjä ja nyt viimeiseen iltahuutoon kutsuttavien veteraanien määrän vähitellen loppuessa järjestöt ovat siirtymässä vaali-

maan veteraanien arvokasta perintöä.

Vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä toimii lisäksi useita merkittäviä **perinneyhdistyksiä**. Tärkeimmät näistä ovat Vapaussodan Perinneliitto, JP 27:n Perinneyhdistys sekä suojeluskuntien, lottien, sotilaspoikien ja pikkulottien perinneyhdistykset. Kahden ensiksi mainitun taustayhteisöt lakkasivat olemasta, kun niiden aktiivitoimijat olivat siirtyneet ajasta ikuisuuteen. Muut, Suojeluskuntajärjestöön kuuluviksi luetut yhteisöt taas lakkautettiin sodan jälkeen 1944 Moskovan välirauhan ehtojen perusteella. Tässä mainitut järjestöt ovat puhtaasti perinnetyötä tekeviä yhteisöjä.

Veteraanijärjestöt ovat varsin lyhyellä aikajäljellä tulossa samaan vaiheeseen. Olemassa olevien ja muuttavien veteraanijärjestöjen rinnalle ja tueksi on perinnetyötä koordinoimaan tullut Tammenlehvän Perinneliitto. Tulevaisuus ei ole menneisyyden trendinomaista jatketta. Monet arvostamme valtiomiehet ja sotilasjohtajat – presidentti J.K. Paasikivi ja kenraali Adolf Ehrnrooth esimerkeinä – ovat kuitenkin painottaneet historian tuntemuksen ja sen opetuksen vaarinton merkitystä. Aleksis Kiven Seitsemässä veljeksessä aina harkitsevainen Aapo jo puki tämän näkökannan muotoon ”Tietää mitä on tapahtunut, sehän on, eräältä kannalta katsoen, viisautta suuri. Jos visusti harkitset, mikä kylvö menneistä päivistä saattoi hyödyllisiä, mikä vahingollisia hedelmiä, ja sen mukaan asetat elämäsi, työs ja toimes, niin oletpa viisas mies.” Perinnetyö tuo tietoisuutemme menneisyyden ratkaisuja ja niiden seuraamuksia. Niiden

punnitseminen nykyisiä olosuhteita ja tiedossa olevia tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä vasten antaa tarpeellisia lisäeväitä tulevaisuutta koskeville ratkaisuille.

Suojeluskuntajärjestön perinnetyö järjestäytyntä 40 vuotta
Tarkastelen tässä vapaaehtoisen maanpuolustustyöhön liittyvää perinnetyötä vain edellä varsinaiseksi perinnejärjestöiksi luokittelemieni järjestöjen osalta. Ja niistäkin vain suojeluskuntatoiminnan (laajasti tulkittuna) osalta, ts. suojeluskuntiin, lottiin, sotilaspoikiin ja pikkulottiin liittyvää perinnetyötä. Tähän valintaan olen päättänyt siksi, että kaikilla näillä perinnejärjestöillä viime vuosi oli tasakymmenlukuinen merkivuosi. Kyseessä ovat siis järjestöt, jotka viime sotien päätyttyä jouduttiin pysyvästi lakkauttamaan. Järjestöillä oli lakkautushetkellä merkittävää omaisuutta, josta suuri osa onnistuttiin erilaisilla järjestelyillä pelastamaan, useimmiten säätiömuotoisesti. Varallisuutta käytettiin aiemman tyyppisen toiminnan tukemiseen varoen käyttämästä kiellettyjä nimikkeitä. Järjestäytyneen perinnetoiminnan voidaan katsoa alkaneen v. 1981 – tuolloin vielä peiteltyin nimikkein – ja Neuvostoliiton romahtaminen mahdollisti v. 1991 jälkeen myös vanhojen nimikkeiden kytkemisen perinnetyöhön, ei kuitenkaan var-

sinaiseen aktiivitoimintaan.

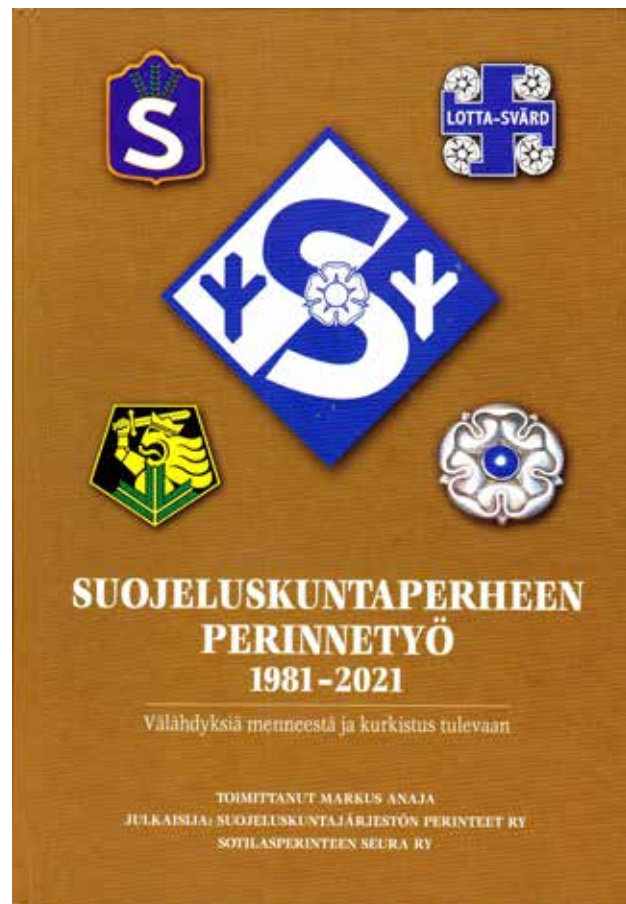
Suojeluskunnat

Suojeluskunnat

Maamme itsenäistymiseen ja maan sisäisen järjestyksen turvaamiseen tähtääviä suojeluskuntia – alkuvaiheessa erilaisia nimityksiä niistä käyttäen – alkoi syntyä 1910-luvun puolivälin jälkeen. Virallistyyppisen aseman ne saivat tammi-kuussa 1918, kun Svinhufvudin senaatti nimitti suojeluskunnat kenraali C.G.E. Mannerheimin johtamiksi hallituksen joukoiksi. Varsinainen järjestöllinen virallistaminen tapahtui 2.8.1918, kun senaatin asetuksella vahvistettiin suojeluskuntien asema virallisena maanpuolustusjärjestönä. Suojeluskunnat lakkautettiin rauhanehtojen perusteella v. 1944.

Ensimmäinen askel perinnetyössä otettiin, kun marraskuussa 1981 perustettiin yhdistys suojeluskuntien ja Lotta Svärdin perinteiden vaalimiseksi. Varovaisuussyistä yhdistyksen nimeksi valittiin neutraali Suomen Maanpuolustushistoriallinen yhdistys. Yhdistys onnistuttiin myös rekisteröimään, tosin vasta kahden vuoden kuluttua 24.10.1983. Aika tehtiävänsä ja vuonna 1995 yhdistyksen nimeksi muutettiin tehtäväkuvan mukaisesti Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden Liitto. Vuoden 2021 alusta nimi muutettiin lyhyempään muotoon Suojeluskuntajärjestön Perinteet ry.

Suojeluskuntajärjestön perinnetyö esittelevän teoksen kannessa järjestön osayhteisöjen tunnukset: Suojeluskunnat, Lotta Svärd, Sotilaspoijat ja Pikkulotat. Keskellä Suojeluskuntajärjestön Perinteet ry:n tunnus.

Suojeluskuntajärjestön perinnetyötä esittelevän teoksen kannessa järjestön osayhteisöjen tunnukset: Suojeluskunnat, Lotta Svärd, Sotilaspoijat ja Pikkulotat. Keskellä Suojeluskuntajärjestön Perinteet ry:n tunnus.

Toiminnassa painotetaan nimenmuutoksesta huolimatta suojeluskuntajärjestön ”perheluonnetta”, mukana on myös lottien, sotilaspoikien ja pikkulottien perinnetyö.

Suojeluskuntien järjestäytyneen perinnetyön 40 vuotta jatkunutta kautta juhlistettiin kutsuseminaarissa Puolustusvoimien koulutuskeskuksessa, entisessä Taisteluskoulussa, Tuusulassa 7.12.2021 Suojeluskuntajärjestön Perinnettä ry:n ja Taisteluskoulun Perinneyhdistys ry:n vastatessa järjestelyistä. Seminaarin ajankohta perustui kolmeen perinnetyön kannalta merkittävään tapahtumaan: Suojeluskuntain Päälystökoulun toiminnan käynnistymiseen Tuusulassa 100 vuotta sitten v. 1921, järjestäytyneen suojeluskuntien perinnetyön alkamiseen Suomen Maanpuolustushistoriallisen yhdistyksen perustamisella 40 vuotta sitten v. 1981 ja ensimmäisen paikallisen perinneyhdistyksen, Helsingin Suojeluskuntapiirin Perinnekillan perustamiseen 30 vuotta sitten v. 1991.

Seminaarissa kuultiin sarja laadukkaita suojeluskuntajärjestöjen perinteitä koskevia esityksiä. Niissä käsiteltiin Tuusulaan liittyviä monipuolisia ja arvokkaita sotilas- ja kulttuuriperinteitä, Taisteluskoulun Verkkomuseohanketta sekä Kansallisarkiston ja Museoviraston asiantuntijoiden näkemyksiä aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön taltiointista ja säilyttämisestä. Seminaarin yksi päätapahtuma oli Suojeluskuntajärjestön Perinnettä ry:n puheenjohtajan Markus Anajan toimittaman teoksen ”Suojeluskuntaperheen Perinnetyö 1981–2021” julkistaminen. Teoksessa on kokoelma tärkeitä vuosien mittaan julkaistuja asiantuntijakirjoituksia sekä pidettyjä puheita

suojeluskunnista ja niiden perinnetyöstä. Se sisältää myös laajahkon dosentti, VTT Olli Klemolan laatiman pioneeritutkimuksen aiheesta ”Suojeluskuntaperinnetyön organisaatiot ja ulottuvuudet 1944–2021”. Olli Klemolan hänen omaan tutkimukseensa perustuva esitys kuului myös seminaarin ohjelmaan.

Lottajärjestö

Lottajärjestö lakkautettiin muiden suojeluskuntajärjestöjen tapaan Moskovan välirauhansopimuksen perusteella marraskuussa 1944. Järjestön huomattava omaisuus onnistuttiin kuitenkin pelastamaan tarkoitusta varten perustetulle Suomen Naisten Huoltosäätiölle. Säätiö kerrytti varallisuuttaan muilla lahjoituksilla ja perustamalla yritystoimintaa sodasta palanneiden lottien työllistämiseksi. Säätiö jatkoi myös muuta aiemman Lottajärjestön toteuttamaa huolto- ja avustustoimintaa. Vuonna 2004 Suomen Naisten Huoltosäätiö vaihtoi nimekseen Lotta Svärd Säätiö. Säätiö tukee nykyisin myös vapaaehtoista maanpuolustustyötä ja tekee omaa perinnetyötä ylläpitämällä Tuusulan Syvärannan Lottamuseota. Entiset lotat alkoivat jo 1950-luvulla kerätä muistitietoa ja muuta aineistoa järjestönsä toiminnasta. Toiminta tapahtui julkisuudelta piilossa. Lottien perinnetyön näyttävä avaus tapahtui 13.9.1991 Finlandia-talossa järjestetyssä Lottajärjestön perustamisen 70-vuotisjuhlassa, jonka järjestelyistä vastasi Suomen Maanpuolustushistoriallinen yhdistys. Valtiojohto ja Puolustusvoimat tukivat juhlaa avoimesti osallistumalla sekä juhlan suunnittelutyöhön että itse juhlaan. Lottien oma perinnetyö käynnistyi tämän jälkeen ripeästi. Suomen Rintamanaisten tuella pe-

Ruskan keskellä Vaasan Kasarmintorin Perinnemuurin tuntumassa asteleva Tea Helenelund-Suomisen Lotta-patsas (2005) on saanut Lottaperinnettä ry:n sinivalkoisen kukkalaitteen juurelleen Kuva: Ilkka Virtanen

rustettiin ensin tammi-kuussa 1992 Helsingin Lottaperinneyhdistys, joka vastaavien muiden yhdistysten syntymisen jälkeen muutettiin v. 1993 Suomen Lottaperinnetiksi. Lottaperinneyhdistyksistä tuli liiton jäsenyhdistyksiä. Suomen Lottaperinnetin Vaasassa 2.-3.10.2021 pidetyn liittokokouksen yhteydessä järjestettiin myös valtakunnalliset Lottaperinnettä päivät. Perinnettä päivää sävyttivät meneillään ollut Lottajärjestön perustamisen 100-vuotisjuhluvuosi, lottien valtakunnallisen perinnetyön alkamisen 30-vuotismuisto sekä päivien järjestelyistä vastanneen Vaasan Lottaperinneyhdistyksen perustamisen 20-vuotisjuhlatapahtuma. Vaikea koronapandemiatilanne oli merkinnyt lottien juhluvuoden tapahtumien

toteuttamista usein ilman yleisöä. Vaasan perinnettä päivien aikaan olosuhteet sallivat kuitenkin myös yleisön mukanaolon ja kaupungintalossa järjestettyyn pääjuhlaan olikin kokoonnutunut suuri joukko lottaperinnettä vaalijoita ja muuta maanpuolustusväkeä.

Sotilaspojat

Suojeluskuntajärjestön toiminnassa olivat alkuvuodesta alkaen mukana myös nuoret pojat ja työt. Pojat toimivat erityisissä poikaosastoissa ilman aseita ja varsinaista sotilaallista toimintaa. Työt toimivat Lottajärjestössä lottatyttöinä tai pikkulottina ikänsilleen sopivissa avustustehtävissä. Poikaosastoissa toimivien poikien nimitys vakiintui sotilaspojiksi ja heidän asemansa virallistui v. 1928 annetussa suojeluskuntia koskevassa asetuksessa. Sotilaspoikajärjestön virallista luonnetta vahvisti erityisesti suojeluskuntien ylipäällikön kenraali Malmbergin päiväkäsky vuodelta 1941, missä hän nimesi yhteisön runebergiläisessä Vänrikki Stool-hengessä Suojeluskuntapojiksi ja määräsi heille everstiluutnanttitasoisen komentajan. Pikkulotilla ei vastaavaa selvää omaa järjestöä ollut, vaan he toimivat Lotta-yhteisöissä omalla toimenkuvallaan. Sotilaspoikien valtakunnallinen perinnetyö alkoi virallisesti v. 1991, joten vuosi 2021 oli myös tämän perinnetyön 30-vuotisjuhluvuosi. Ikärakenteesta johtuen juhluvuodesta pääsi nauttimaan suhteellisesti suurempi osa aikanaan aktiivitoiminnassa mukana olleita kuin muissa suojeluskuntaperheen järjestöissä. Sotilaspoikien perin-

netyölle loi taustaa Pentti Pirhosen v. 1977 ilmestynyt teos ”Suomalaisia sotilaspoikia”. Tampereella järjestettiin 29.5.1991 Sotilaspoikien Perinnekillan (nykyisin Sotilaspoikien Perinnetti) perustava kokous, jonka yhteydessä jaettiin ensimmäiset Sotilaspoikaristit sotilaspoikatoiminnassa mukana olleille. Tästä toukokuun lopun päivästä on tullut Sotilaspoikien Perinnettä päivää. Sotilaspojat saivat v. 1997 Itsenäisyyspäivän aattona Sotilaspoika-patsaan Lahteen. Sotilaspoika-perinteen 30-vuotisen toiminnan merkeissä oli tarkoitus järjestää näyttävä juhlatilaisuus liiton liittopäivien yhteydessä elokuussa 2021 Nokiolla. Koronan takia juhla jouduttiin kuitenkin peruuttamaan. Lahden Sotilaspoikapatsaalla järjestettiin Perinnettä päivänä 29.5 seppelienlaskutilaisuus. Sotilaspoika-järjestö sai Perinnettä päivänä lisäksi muistolaatan Vaasan Kasarmintorilla sijaitsevaan Perinnettiin. Muistolaatta on muurin uusin tulokas 27 vastaavan laatan joukossa. Laatta sai sijainnin muurin osassa, jonka muut laatat edustavat Suojeluskuntia ja Lotta Svärdiä sekä eräitä Puolustusvoimien lakkautettuja alueellisia hallintoyksiköitä (sotilaslääni, sotilaspiiri, soittokunta). Laatan paljastustilaisuudesta oli artikkeli Pohjanmaan Maanpuolustaja-lehdessä 2/2021.

Suojeluskuntajärjestöihin liittyvästä perinnetyöstä on laadittu kattava esitys verkkosivustolle www.perinne.fi. Sivuston laadinnasta ja ylläpidosta vastaa Suojeluskuntajärjestön perinnettä ry. Sivusto ei ole ylläpitäjän kotisivu vaan yleinen tutkittuun ja muuhun luotettavaan tietoon perustuva informaatiolähde Suojeluskuntajärjestöstä ja siihen kohdistuvasta perinnetyöstä. Sivusto on kaikkien kiinnostuneiden vapaasti käytettävissä. Ja lopuksi vielä kertauksena yksi viisaus 380 vuoden takaa. Kuninkaallisen Turun Akatemian vuoden 1640 vihkimisjuhlan professorijäsen Michael Wexionius Gyldenstolpe totesi v. 1642 ilmestyneessä väitöskirjassaan De Prudentia (Viisaudesta) seuraavasti: ”Viisauden perusasia on, että valitaan hyvä ja vältetään paha. Jotta saisimme tämän viisauden, tarvitsemme kolminkertaisen silmän. Muistin, jolla tarkastellaan mennyttä, ymmärryksen, jolla tarkastellaan nykyhetkeä, ja huolenpidon, jolla tarkastellaan tulevaa.” Perinnettä päivällä on paikka tämän viisauden osatekijänä.

Ilkka Virtanen

Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta

Sotaveteraani Yrjö Savola kiitteli Lottaperinnettä päivien pääjuhlan tervehdyksessään lottia lottakanttiinissa kokemastaan iloisesta ja hyvän mielen tuoneesta palvelusta Kuva: Ilkka Virtanen

Käsite Suojeluskuntaperhe realisoitui usein käytännön perhe-elämässä. Vaasalainen Salmen perhe perhekuvassa v. 1939. Äiti Elmire Salmi, Sippolan Lottien pj. 1922–32 ja Vaasan Lottien pj. 1932–44, isä suojeluskuntaväpeli Armas Salmi, lapset vasemmalta suojeluskuntalainen, res. vänr. Jorma, lotta Pirkko ja suojeluskuntalainen Sipri. Lapset aloittivat sk-uransa sotilaspoikina ja pikkulottina Kuva: Vaasan Sotaveteraanimuseo

Sotilaspoikien muistolaatta uusin tulokas Vaasan Kasarmintorin Perinnemuurin 27 muistolaatan joukossa (Kuva: Raimo Latvala).